

INHOUD

Inleiding: Een ruimte vol beeldspraak

1. Hoe de wereld begint met een woord
2. Bloeien in het onkruid
3. Een glimp van het einde
4. De verloren herders
5. Voorbij de grenzen van vergeving
6. Onvoorstelbaar goed
7. In het centrum van de macht
8. De feestende God
9. Op weg naar huis

Conclusie: Het panorama van Gods koninkrijk

Overzicht van de gelijkenissen in Matteüs

Bibliografie

INLEIDING: EEN RUIMTE VOL BEELD- SPRAAK

Een goede vriend vroeg me eens op de man af: ‘Welk bijbelverhaal vind je nu echt irritant?’ Irritant in de zin van schurend, prikkelend en zelfs vervelend in plaats van het gebruikelijke ‘mooi’ en ‘bemoedigend’. Het antwoord wist ik direct: de gelijkenis van de werkers in de wijngaard (Mat. 20: 1-16). Het verhaal is zo ontzettend oneerlijk! De werkers die als eersten kwamen, krijgen het laatst betaald. Vervolgens zien ze ook nog dat de mensen die nog geen tien procent van hun werk hebben verricht, net zoveel krijgen. Ik verbaasde me opnieuw dat een verhaal als dit zo’n diep gevoel van verontwaardiging in me uit kan lokken.

Toen ik er later nog eens over nadacht, maakte het me eigenlijk ook nieuwsgierig: hoe is het mogelijk dat een gelijkenis je zo kan raken? Soms zien we de gelijkenissen als (zondagsschool)-verhaaltjes die Jezus gebruikt om dingen simpeler te maken. Als het Jezus’ doel was om alles simpel te maken, dan slaagde Hij daar slecht in, want zelfs

zijn leerlingen begrepen de gelijkenissen vaak niet. Het lijkt eerder het tegenovergestelde: Jezus verpakt zijn onderwijs vaak in gelijkenissen zodat alleen de mensen die echt goed luisteren de betekenis ervan kunnen doorgronden. De gelijkenissen zijn niet voor passieve luisteraars, maar voor mensen die ervoor openstaan geprikkeld te worden. Het zijn niet alleen verhalen die ons iets te zeggen hebben, ze *doen* ook iets met ons. Drie dingen in het bijzonder.

Verbeelding

De gelijkenissen prikkelen onze verbeelding. De kern van ons geloof is dat in een wereld vol verhalen, achter alle helden, slechteriken, tragedies, komedies en verrassende eindes er uiteindelijk één echt groot verhaal is. Een groot, overkoepelend megaverhaal dat alle andere verhalen overstijgt. Het grote verhaal van God en mensen dat de hele geschiedenis beslaat. Waarin Jezus de ultieme overwinnaar is die zich in de grootste daad van liefde opgeofferd heeft om ons thuis te brengen bij de Vader. Met zijn overwinning is een nieuwe wereld aangebroken. De voortekenen zijn al zichtbaar, de definitieve vervulling laat nog op zich wachten. In de tussentijd worden we uitgenodigd om ons plekje in dit verhaal te vinden. Jezus redeneert ons niet het koninkrijk in met goede argumenten of een Excel-spreadsheet met allemaal berekeningen. Nee, Hij vertelt gelijkenissen. Hij schetst een nieuwe wereld waarin we onszelf kunnen zien en worden uitgenodigd om hieraan deel te nemen. Hij zegt als het ware: 'Stap in het verhaal en kijk om je heen. Durf je je voor te stellen dat de wereld er zo uit kan zien?'

Verlangen

De gelijkenissen wekken ons verlangen op. Iedereen heeft bewust of onbewust een idee van wat het goede leven is. We hebben allemaal een vergezicht van het ware geluk. Elke dag worden we gevoed met

plaatjes, beelden en boodschappen van hoe een geslaagd en gelukkig leven eruitziet. Marketingsbureaus en reclameboodschappen proberen ons dagelijks te verleiden en het gevoel te geven: 'Dit mis je, dit wil je en wij hebben het.' Tegenover het verhaal van 'leef voor jezelf' zet Jezus een ander verhaal. De gelijkenissen zijn een oefening om ons verlangen wakker te maken voor een veel grotere realiteit. Elke keer wanneer Jezus zegt: 'Het koninkrijk van God is als een...', nodigt Hij ons uit om de wereld door zijn ogen te zien. Hij geeft ons daarmee een vergezicht: zo zal het zijn wanneer Gods nieuwe wereld komt. De gelijkenissen trekken ons uit het hier en nu en fluisteren ons toe: 'Is dit niet waar je ten diepste naar verlangt?' Elke gelijkenis is een gelegenheid om ons hart te laten afstemmen op de hartslag van God.

Verwachtingen

De gelijkenissen ontregelen onze verwachtingen. Wat verwacht je van God? Zoals we een beeld hebben van wat het goede leven is, zo hebben we ook een beeld van wie God is of wie God zou moeten zijn. Onze opvoeding, kerkelijke omgeving en de boeken die we lezen, dragen daar allemaal aan bij. Zelfs wanneer we verlangen naar het koninkrijk van God, hebben we daar onze eigen voorstellingen of verwachtingen bij. Zo was het ook bij de discipelen en toehoorders van Jezus. De discipelen hadden een beeld bij het koninkrijk van God dat met name met de politieke situatie van Israël te maken had: 'Jezus herstelt het koninkrijk van David, Hij komt met macht en gezag en gooit alle Romeinen het land uit. Eenmaal bevrijd, zal Jezus koning worden en wij de ministers.' Maar wat Jezus eigenlijk wil doen, is zijn leerlingen een plaatje geven van hoe zijn koninkrijk echt in elkaar zit. Hij bevraagt ons over de beelden en ideeën die we hebben van God. Soms daagt Hij ons uit om groter van God te denken en op andere momenten onmaskert Hij juist onze aannames en ideeën. Tegenover valse verwachtingen en beel-

den reikt Jezus ons nieuwe beelden aan. Dat kan pijnlijk en ontnuchterend zijn, maar uiteindelijk wel erg bevrijdend.

De gelijkenissen zijn onderdeel van iets groters

De gelijkenissen vinden we in de eerste drie evangeliën (Matteüs, Marcus en Lucas). Je kent ze misschien als op zichzelf staande verhalen. Misschien heb je weleens een preek gehoord over de barmhartige Samaritaan of een kringavond gehad over de wijze en dwaze meisjes. Maar wat zou er gebeuren als we de gelijkenissen niet alleen als losse verhalen zouden zien, maar als onderdelen van een groter verhaal? Alle drie de evangelisten vertellen het verhaal van Jezus. Daar is veel overlap in te verwachten, maar er zijn ook verschillen aan te wijzen. Dit geldt zeker voor de gelijkenissen. Dit verklaart waarom we niet alle gelijkenissen in één evangelie tegenkomen. Ook staan dezelfde gelijkenissen soms op verschillende plekken in de evangeliën. Blijkbaar kiezen de evangeliëschrijvers dus heel bewust welke gelijkenissen ze noemen en waar ze die plaatsen. Als we ons dus verdiepen in de reden waarom de evangeliëschrijvers bepaalde gelijkenissen wel of niet kiezen en de manier waarop de gelijkenissen gerangschikt worden, komen we dicht bij de oorspronkelijke bedoeling en intentie van de schrijvers. Zo komen de gelijkenissen nog meer tot leven.

Het verhaal van Matteüs

In dit boek neem ik je daarom graag mee op verkenningstocht door de gelijkenissen van Matteüs. Matteüs vertelt namelijk een uniek verhaal met zijn selectie en plaatsing van gelijkenissen. Wanneer je zijn evangelie leest, vallen twee dingen op. Ten eerste dat er één thema is dat alle gelijkenissen met elkaar verbindt: het koninkrijk van God. Tien keer begint Jezus in Matteüs een gelijkenis met 'het koninkrijk is als...'. Dat geeft ons al een eerste aanwijzing over de betekenis van

de gelijkenissen. Matteüs drukt ons niet een woordenboek in de hand waarin we het begrip even snel kunnen opzoeken. Nee, hij neemt ons mee op reis om het zelf te gaan ontdekken in de gelijkenissen. We krijgen geen handleiding of stappenplan over Gods koninkrijk, maar gelijkenissen. Geen afgeronde verhalen, maar verrassende indrukken, doorkijkjes. Het voordeel van beelden is dat ze een open karakter hebben: er zijn altijd weer nieuwe dingen in te ontdekken. Een nadeel is dus ook dat er losse eindjes blijven bij de gelijkenissen, vragen waarmee je blijft zitten. Verwacht dus geen hapklare brokken informatie, maar bereid je voor op een uitdagende ontdekkingsreis over het koninkrijk van God; een reis die fascineert, maar soms ook oncomfortabel is.

Ten tweede valt het op dat de meeste gelijkenissen in Matteüs in groepjes voorkomen. Dat heeft te maken met de manier waarop Matteüs zijn evangelie opbouwt. In plaats van een chronologisch verhaal, zet Matteüs vijf redevoeringen van Jezus centraal. Deze redevoeringen worden allemaal afgesloten met een vergelijkbare conclusie (7: 28-29; 11: 1; 13: 53; 19: 1 en 26: 1) én worden duidelijk afgewisseld met verhalende gedeelten. De meeste gelijkenissen zijn onderdeel van deze redevoeringen en zijn dus ook bedoeld om met elkaar te worden gelezen. De gelijkenissen die bij elkaar staan, hebben dan ook elk hun eigen thematiek. De zeven gelijkenissen in hoofdstuk 13 onthullen de aard van het koninkrijk. De twee gelijkenissen in hoofdstuk 18 laten zien wat voor gemeenschap Jezus wil vormen. De drie gelijkenissen in hoofdstuk 21-22 laten zien dat Jezus zelf het centrum van het koninkrijk is. Ten slotte tonen de laatste drie gelijkenissen in Matteüs 25 wat Jezus van zijn volgelingen verwacht in de tussentijd waarin het koninkrijk aangebroken, maar nog niet voltooid is. Elke gelijkenis op zichzelf is een uniek venster op het koninkrijk, maar samen vormen alle gelijkenissen een panora-

De zaaier, de koning en de erfgenaam

ma. Al lezend ontvouwt zich een prachtig beeld van waar het nu om gaat in het koninkrijk van God.

Het evangelie in de gelijkenissen

Jezus vergelijkt de eerste reeks gelijkenissen in hoofdstuk 13 ('dit alles', Mat. 13: 51) met een voorraadkamer of schatkamer waarin allerlei nieuwe en oude dingen verborgen zijn. Oude dingen die de discipelen al wisten over God vanuit het Oude Testament en nieuwe dingen die Jezus hun leerde. In dit boek wil ik je uitnodigen om de schatkamer binnen te gaan en de gelijkenissen met frisse ogen te bekijken. De oude schatten die je wellicht al kent of denkt te kennen maar stoffig zijn geworden en nieuwe schatten die onbekend voor je zijn. Ik hoop dat je verrast en gegrepen zult worden door het ondersteboven koninkrijk van Jezus, dat je uitgedaagd en geprikkeld wordt. Dat je het evangelie in de gelijkenissen mag ontdekken. Maar bovenal dat in je hart het verlangen verder zal groeien om in te gaan op de uitnodiging van Jezus om je plek te vinden in het grootste verhaal aller tijden.

De structuur van Het evangelie naar Matteüs

1-4: Verhalend

5-7: 1^e rede (de Bergrede)

8-9: Verhalend

10: 2^e rede (de missionaire rede)

11-12: Verhalend

13: 3^e rede (de gelijkenissen-rede)
Gelijkenissen over de *aard* van Gods nieuwe wereld

14-17: Verhalend

18: 4^e rede (de rede over de gemeente)
Gelijkenissen over de *mensen* van Gods nieuwe wereld

19-23: Verhalend
Gelijkenissen over de *koning* van Gods nieuwe wereld

24-25: 5^e rede (rede over de laatste dingen)
Gelijkenissen over de *opdracht* van Gods nieuwe wereld

26-28: Verhalend

1. HOE DE WERELD BEGINT MET EEN WOORD

*Jesus, when you speak to me
I hope I'm listening to you
And that this heart of mine receives
What is full of grace and truth*
Jason Upton, Whisper

— Lezen: Matteüs 13: 1-23

‘Kom tot inkeer, want het koninkrijk van de hemel is nabij’ (Mat. 4: 17). Met deze woorden begint Jezus zijn publieke optreden. Een nieuwe wereld ligt binnen handbereik. Dit is waar die eigenaardige Johannes de Doper ook over sprak, waar de profeten naar uitkeken

en waar iedereen naar verlangde: God gaat iets nieuws doen. Stel je voor dat jij in de tijd van Jezus in Israël zou wonen. Dagelijks word je herinnerd aan de Romeinse overheersing. Al eeuwenlang is er onderdrukking door buitenlandse heersers. Het leven is onzeker en het lijkt alsof God stil is. Ergens in je achterhoofd klinken vaag de beloften van een God die gaat ingrijpen, die een grote ommekeer teweeg gaat brengen. Misschien wel net zoals God in oude tijden zijn volk uit Egypte bevrijdde. Maar de realiteit van het dagelijks leven voelt als een koude douche. Je wilt blijven hopen en dromen, maar tegelijkertijd niet teleurgesteld worden.

En dan verschijnt Jezus op het toneel die zegt: ‘Eindelijk is het zover: Gods nieuwe wereld is hier.’ Hij trekt rond, geeft onderwijs en overal waar Hij komt, gebeurt er van alles. Verlamde mensen beginnen te lopen, zieken worden genezen en mensen zonder hoop en uitzicht voelen zich tot leven komen als nooit tevoren. Massa’s mensen lopen uit om naar Hem te komen luisteren. Het kwaad wordt ontmaskerd, het licht gaat aan, God is hier. Is dit dan het nieuwe begin van God waar we al die tijd op hebben gewacht? Is Hij dan de beloofde Messias, de gezalfde van God?

Een Messias die inspireert en irriteert

Al snel verzamelt zich een vaste groep volgers rond Jezus. Twaalf daarvan volgen Hem nauwgezet. Ze zijn onder de indruk van Jezus en voelen zich diep aangesproken door zijn genezingen en onderwijs. De mensen blijven toestromen. Het momentum groeit. ‘Dit kan niet meer misgaan’, denken zijn discipelen. ‘Jezus zal Israël eindelijk weer vrij maken.’ Toch klinken er ook andere geluiden. Na alle bijzondere ontmoetingen en wonderen (Mat. 8-9) lijken er wat scheurtjes te ontstaan in het optimisme van de discipelen. Johannes de Doper, die gevangenzit, weet even niet meer zo goed hoe het zit met Jezus. Wat Jezus’ eigen familie van Hem vindt, is ook niet zo duidelijk. De religieuze leiders zijn al helemaal niet enthousiast. De fari-

zeeën, die Jezus om een teken vragen, worden meteen op hun plek gezet. Een ongemakkelijk moment volgt (Mat. 12: 38-45). Het botst en het schuurt. Degene die Gods nieuwe wereld komt aankondigen, wordt niet door iedereen met open armen ontvangen. Hoe is dat mogelijk?

Kantelpunt

Matteüs 13 geeft antwoord op deze vraag en is een kantelpunt in het evangelie van Matteüs. Het hoofdstuk begint met de woorden 'Die dag'. De dag van confrontatie, wrijving en onbegrip waar hoofdstuk 12 mee eindigde. De dag dat de publieke opinie over Jezus begon te veranderen. Jezus loopt richting het meer, een van zijn favoriete plekken. Opnieuw verzamelt zich in korte tijd een grote menigte mensen. Wat zal die man nu weer gaan vertellen? Het wordt zelfs zo druk dat Jezus besluit in een boot te stappen en een stukje van de kant te drijven. De oever loopt hier rond en vanaf de kust loopt de berghelling omhoog, waardoor iedereen een plekje kan vinden en ze Jezus goed kunnen zien. Het water draagt zijn stem en de heuvels versterken de akoestiek, zodat iedereen Hem ook goed kan horen. Aan de ene kant van het water staat de massa. Alle ogen zijn op Hem gericht. Sommigen zijn verwachtingsvol, onderzoekend. Anderen aarzelend en gereserveerd. Aan de andere kant van het water zit Jezus in de boot. Wat ziet Hij als Hij naar de menigte kijkt?

Wanneer Jezus al deze gezichten ziet, weet Hij: dat ze hier vandaag gekomen zijn, is niet het belangrijkste, wel hoe ze straks weer naar huis zullen gaan. Als ze teruglopen naar hun dorpen en steden, wat bespreken ze dan met elkaar? Wat vinden ze dan van alles wat Hij hun die dag verteld heeft? Terwijl het water zachtjes tegen de boot klotst, steekt Jezus van wal. Hij begint te onderwijzen met allerlei verschillende beelden. De meeste beelden herkennen de mensen als ze om zich heen kijken: een zaaier, onkruid, een sleepnet. Het

zijn voor het publiek bekende beelden. Ze zijn makkelijk te begrijpen en zullen enthousiast ontvangen worden. Of toch niet?

De zaaier

Jezus introduceert een zaaier. Een man die langzaam over een akker loopt en weidse armbewegingen maakt. Zaaïen vraagt vertrouwen en geloof: met een geopende hand ga je het open veld tegemoet en je gelooft dat wat je laat gaan, op de een of andere manier bij je terug zal komen. Zaaïen is veelbelovend, de inzet kan enorme resultaten opleveren. Deze zaaier zaait genereus en weids, ook op plekken waarvan hij weet dat het waarschijnlijk niet veel vrucht zal dragen. Zo is Jezus: Hij zaait zijn woorden zonder vooroordeel op allerlei plekken en onder allerlei mensen. Ongeacht hoe er gereageerd gaat worden, de mate van respons doet niets af aan het grote en weidse aanbod. Het woord dat gezaaid wordt, is het goede nieuws van Gods nieuwe wereld. Dit goede nieuws is onlosmakelijk verbonden met Jezus zelf. Het koninkrijk ontvangen betekent Jezus in eigen persoon ontvangen. Maar zaaïen is ook riskant, je hebt immers geen controle over de uitkomst. Gezaaid worden betekent voor Jezus ook het risico om afgewezen en vertrapt te worden door de mensen. Zaaïen is dus ook kwetsbaar. Het beeld van de zaaier schildert Jezus niet alleen als een onbevooroordeelde en onbevange Messias, maar ook als een niet-dwingende Messias die zich niet opdringt en die zich laat wegdrücken in deze wereld.

De opbrengst

Wat gebeurt er vervolgens met het zaad? Jezus laat een aantal reacties zien. Het zijn de reacties die Jezus en zijn discipelen al eerder hebben ondervonden (Mat. 11 en 12). Het zijn de reacties die vervolgens steeds weer terugkomen in het evangelie. Voor sommigen ketsten Jezus en zijn boodschap direct af. Dit is het zaad op de weg.

Het zijn mensen die zich bij voorbaat al hebben afgesloten. Ze merken de boodschap van Jezus niet eens op en vormen daarmee een makkelijk doelwit voor de tegenstander. Het zaad dat langs de weg valt, wordt wel opgemerkt door de vogels. Zij herkennen wel de waarde van het zaad en roven het weg. Het ironische is dat wanneer de mensen om Hem heen nog geen idee hebben van wie Jezus is, de demonen direct doorhebben met wie ze te maken hebben (Mat. 8: 29).

Een ander gedeelte van het zaad valt op rotsachtige bodem. Wat zaaiers in die tijd vaak deden, was eerst zaaien en dan pas het land omploegen. De paden liepen soms dwars door het veld heen, dus je kon niet altijd zien waar de bodem rotsachtig was. Soms zat er onder een klein laagje grond veel kalksteen, waardoor het zaad snel kon opkomen maar uiteindelijk verdorde. Zonder diepe aarde kunnen er ook geen diepe wortels groeien. Dit zijn de mensen van het ogenblik, zegt Jezus. Velen daarvan bevinden zich op dat moment onder zijn gehoor. Ze zijn geïnteresseerd en reageren in eerste instantie ook op zijn woorden. Maar onder druk, als het echt iets gaat kosten of er iets gevraagd wordt wat hun niet aanstaat, verwelken ze. Jezus' woorden zijn nooit echt in hun hart geland en daardoor houdt hun aanvankelijke blijk van geloof niet stand. Het zaad verschrompelt in de hitte van de zon.

Een derde deel valt tussen het onkruid en de distels. Dit zijn mensen door wie Jezus' woord ontvangen wordt, waar zelfs enige groei zichtbaar is, maar waar uiteindelijk ook allerlei andere dingen in hun leven opgroeien. Zorgen van de wereld, hebzucht en het najagen van een zo ontspannen en comfortabel mogelijk leven. Tel daar alle overige prikkels en afleidingen bij op en het onkruid schiet overal uit de grond. Wat doet dit onkruid? Het groeit over de graanplant heen, zodat de plant onvoldoende licht krijgt. Ook verbruikt het bijna alle voedingsstoffen uit de bodem, zodat er voor andere dingen geen ruimte meer is om te groeien. Het treurige van deze derde categorie

is dat ondanks dat het zaad wortel schiet en opkomt, het uiteindelijk toch niet tot zijn doel komt. Zo dichtbij maar toch net niet.

De teleurstelling

De eerste drie soorten grond komen uiteindelijk niet tot hun doel en ook niet tot vrucht. Dit moet ongetwijfeld ontnuchterend zijn geweest voor de discipelen. De grote man met een sterke boodschap weet niet iedereen in te pakken? Is Jezus dan toch niet zo overtuigend en hebben we betere pr nodig? Toch schildert Jezus tegenover drie soorten onvruchtbare grond het plaatje van drie soorten vrucht. Maar is dat genoeg? Wanneer drie van de vier typen grond en hoorders niet blijvend veranderd worden, is dat dan niet een grote teleurstelling? De discipelen komen achteraf meteen naar Jezus toe om opheldering te vragen (13: 10). Het antwoord van Jezus lijkt het alleen maar ingewikkelder te maken: Hij heeft het over geheimen die je gegeven moeten worden, over mensen die luisteren maar niets begrijpen. Hij wijst hen op de woorden van Jesaja. Jesaja werd geroepen om het oordeel van God aan te kondigen, maar wanneer hij wordt geroepen, wordt hem meteen verteld dat het volk niet zal luisteren. Israël was verhard en afgestompt (Jes. 6: 6-13).

Volgens Jezus gaan deze woorden nu opnieuw op en dit zien we terug in het verhaal van Matteüs. Jezus verricht wonderen, maar wordt bekritiseerd door de farizeeën, die vervolgens om een wonder vragen om zijn autoriteit te bevestigen (12: 38). Ze zien het wonder maar niet het teken: Gods nieuwe wereld is begonnen. Jezus beweegt zich openlijk in hun midden, maar de Israëlieten missen hun Messias waar ze bij staan. Met de gelijkenissen gebeurt hetzelfde: ze horen, maar ze begrijpen het niet. Ze kijken, maar zien het niet. Vanaf dit punt vindt er een omslag plaats in het verhaal van Matteüs. Het openlijke en publieke onderwijs van Jezus wordt nu vervangen door onderwijs in de vorm van gelijkenissen. In plaats van een veelheid aan wonderen en tekenen krijgen ze nu het mysterieuze

‘teken van Jona’ (12: 39). Waar de discipelen van Jezus het inzicht in Gods koninkrijk wordt gegeven, krijgt Israël nu gelijkenissen: uitnodigend en veroordelend tegelijkertijd. Ze zijn duidelijk genoeg voor wie ervoor openstaat en vaag genoeg voor wie er niet voor openstaat. Voor degenen die goed luisteren, vragen gaan stellen en actief gaan nadenken, leiden de gelijkenissen tot dieper inzicht. Degenen die oppervlakkig luisteren en denken te weten waar het over gaat, maar het eigenlijk missen, worden alleen maar minder ontvankelijk. Dit is het dubbeleffect van de gelijkenissen (13: 12). Het mes snijdt aan twee kanten. Alles hangt af van hoe we luisteren.

Luisterkunst

Het aangrijpende van deze gelijkenis is dat er uiteindelijk niet vier maar twee soorten grond en luisteraars zijn: zij die de woorden van Jezus horen, begrijpen en vrucht gaan dragen en zij die dat niet doen, om wat voor reden dan ook. Kijk eens naar de voorzetsels: het eerste zaad komt *op* de weg, het tweede *op* de rots, het derde *tussen* de doornen en pas het vierde komt echt *in* de grond. Alleen de vierde categorie is uiteindelijk goede grond. Het is niet genoeg om Jezus’ woorden aan te horen. Het moet niet alleen aankomen, maar ook binnenkomen en doordringen. Hoe ziet dit luisteren eruit? Goed luisteren is niet passief. De kunst van het luisteren vraagt om inspanning en concentratie en lijkt steeds lastiger te worden in een wereld vol prikkels en afleiding. Er zijn zo veel andere woorden, stemmen, en dromen die onze aandacht opeisen. Je eigen verlangens en idealen kunnen zo veel ruimte innemen dat de ruimte voor de woorden van Jezus steeds kleiner wordt. Wat is de luisterhouding waarnaar Jezus op zoek is? Het gaat volgens Jezus om *horen* en *begrijpen* (13: 23).

Echt horen heeft te maken met de houding van je hart. Dat je bereid bent je te laten aanspreken door de woorden van Jezus. Dat betekent eerst de tijd nemen om de drukte in je hoofd, in je hart en

in je lijf tot rust te laten komen, zodat je een ontvankelijke houding kunt aannemen. Het tweede is *begrijpen*. Dit betekent de woorden van Jezus tijd geven om wortel te laten schieten in je hart door ze te overdenken en erover te mediteren. Door meditatie ontstaat er een vruchtbare voedingsbodem waarin Jezus’ woorden kunnen groeien. Hiermee voorkomen we dat het bij droge informatie blijft die niet diep kan doordringen. Dit vraagt tijd. Het koninkrijk komt niet met een knal. Het groeit net als de planten in je tuin geleidelijk en dat vraagt om tijd en geduld. Misschien zie je nog niet de vrucht in jezelf of in je omgeving waar je op hoopt. Juist op de momenten dat we geneigd zijn om in teleurstelling af te haken of zelf dingen te gaan forceren, mogen we erop vertrouwen dat God uiteindelijk tot zijn doel zal komen. Het *horen* en *begrijpen* zal uiteindelijk leiden tot zichtbare verandering (Mat. 7: 24). Wanneer je zo luistert, zal het zaad van het koninkrijk ontkiemen (wat de eerste groep graankorrels niet lukt), opkomen en groeien (wat de tweede groep niet lukt) en uiteindelijk vrucht gaan dragen (wat de derde groep niet lukt).

Alles begint bij God

Door zijn gelijkenissen te beginnen met het beeld van de zaaier legt Jezus meteen een heel duidelijk accent: het koninkrijk begint niet bij ons, maar bij God. God spreekt en de wereld komt tot leven (Gen. 1: 3). God initieert en wij haken aan. God leidt en wij volgen. God roept en wij komen tevoorschijn. God spreekt en wij antwoorden slechts. Geloven is een gevolg van luisteren naar Gods woorden (Rom. 10: 17). Zoals de Bergrede begint met een uitnodiging om te komen met niks: arm van geest en gebroken van hart (Mat. 5: 3), zo begint de lange reeks gelijkenissen in Matteüs met een uitnodiging om te luisteren. Het koninkrijk begint niet met iets wat wij doen, maar is antwoord geven op wat God heeft gedaan en op het punt staat te doen. Het koninkrijk van God begint bij God. Zou het kunnen dat wanneer we denken dat het koninkrijk bij ons begint, met

De zaaier, de koning en de erfgenaam

iets wat wij moeten doen of ondernemen, we dan God juist in de weg lopen? Het koninkrijk is niet iets wat we kunnen organiseren, uittekenen en laten gebeuren. Daar is het beeld van de zaaier veel te organisch en rommelig voor. Het past niet in onze schema's en spreadsheets. Het is als de wind, ongrijpbaar, geen idee waar het vandaan komt en toch gebeurt het waar we bij staan. Het koninkrijk is onder ons, om ons heen. We staan er met onze neus bovenop en toch is het zo makkelijk te missen.

Dit is het geheim van Gods koninkrijk. Het wordt ons niet van buitenaf onder dwang opgelegd, maar het verandert ons van binnen naar buiten. Dit was totaal anders dan alle andere koninkrijken die zijn discipelen tot dan toe kenden. Zij waren bekend met onderdrukkers en veroveraars die geweld gebruikten. Koninkrijken die als een heipaal de grond in werden geslagen. Door een heipaal wordt de grond onder druk opengebroken en geforceerd, maar in wezen niet veranderd. Zaad werkt organisch en geleidelijk. Een heipaal breekt de grond, maar het zaad van de zaaier transformeert de grond door de voedingsstoffen, mineralen en energie om te zetten in levensgevende processen. Wat begint als een zaadje heeft de potentie om uit te groeien tot een compleet bos of een bloeiende tuin.* Dat is waar Jezus voor gaat. Want tegenover drie soorten onvruchtbare grond staan drie soorten vrucht: dertig-, zestig- en zelfs honderdvoudig. Het lijkt bijna onmogelijk om het koninkrijk te ontvangen, maar wanneer het gebeurt, kan het resultaat niet uitblijven. Wanneer we zelf wakker worden voor dit koninkrijk blijkt opeens dat God overal om ons heen al aan het zaaien is geweest. Dan ontdekken we ons plekje in Gods verhaal, gaan we meedoen en het koninkrijk steeds beter zien. De inzet is een groots oogstfeest. Voor minder gaat deze zaaierende God niet.

Verbeelding

- Wat zegt het beeld van de zaaier je over het karakter van God? Waarom denk je dat Jezus dit beeld als eerste uitkoos om over het koninkrijk te vertellen?
- Kun je God zien als iemand die het risico neemt om over zich heen te laten lopen? Waarom wel/niet?
- Hoe duid je Gods rol en onze rol in de gelijkenis van de zaaier?

Verlangen

- Als je in je hart kijkt, welke dingen groeien daar dan het hardst? Hoe kun je ruimte maken voor de woorden van Jezus?
- Neem een moment om stil te worden. Luister het lied 'Spreek, o Heer' en mediteer over de woorden 'Laat wie oren heeft goed luisteren!'

Verwachting

- Wat vertelt deze gelijkenis je over hoe God werkt in je leven?
- Wat vind je ervan dat Jezus maar één groep beschrijft waar het zaad tot vrucht komt, terwijl Hij drie groepen beschrijft waarbij het zaad niet tot vrucht komt?

* Timothy Keller, *The Sower; on hearing*. Preek gehouden in Redeemer Presbyterian Church, New York, 23 augustus 1992.